

ANALÝZA A HODNOCENÍ JAZYKOVÉ ÚROVNĚ VYBRANÝCH POŘADŮ ČESKÉ TELEVIZE ZA 1. POLOLETÍ 2020

Martin Havlík – Lucie Jílková – Jakub Kopecký – Helena Özörencik
(Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.)

Úvod

Jazyková analýza, kterou jsme zpracovali, je založena na postupech a kritériích popsaných v úvodu textu Analýza a hodnocení jazykové úrovně vybraných pořadů České televize za 1. pololetí 2006. Za primární považujeme požadavek kultivovanosti vyjadřování, kterou chápeme jako správnost a přiměřenost jazykového projevu s ohledem na situační a žánrové aspekty. Tentokrát jsme analyzovali pořady Mistrovství světa v biatlonu 2020 – Itálie, 27. Český lev, Terčín zvířecí svět, Kouzelná školka, Máte slovo a Všechno, co mám ráda.

Mistrovství světa v biatlonu 2020 – Itálie

Mistrovství světa (MS) v biatlonu proběhlo v roce 2020 v italské Anterselvě od 13. do 23. února a Česká televize odvysílala v přímém přenosu všech dvanáct závodů. S úvodním dílem odvysílaným 12. února 2020, tedy den před prvním závodem MS, se celkem jednalo o třináct dílů. Vysílací studio České televize bylo situováno přímo v dějišti sportovní události. Moderováním a vedením rozhovorů s hosty ve studiu byl pověřen Petr Kubásek, a pomáhali mu v tom postupně dva experti z řad bývalých biatlonistů: nejprve Ivan Masařík, následně Vlastimil Vávra. Průběh závodů komentovali Jiří Rejman a Roman Dostál. V mixzóně vedl rozhovory Martin Vichnar a dění na střelnici komentoval Tomáš Lachman.

Jak je pro žánr sportovních přenosů obvyklé, jejich tvůrci v nich usilují o dosažení několika komunikačních cílů. V první řadě o zprostředkování sportovního klání, tedy o co nejvýstižnější popis sportovní události, a zároveň o zprostředkování soutěživosti a napětí, a to dramatickým popisem. Za druhé o analýzu sportovního dění, o vysvětlení pravidel závodu či hry a toho, co sportovci vlastně dělají a proč. Za třetí je usilováno o zaujetí diváků a také o jejich

pobavení, jelikož v současných médiích evidentně převládá názor, že zájem diváků je v přímé úměře se zábavou, s tím, jak jsou pobaveni.

Ze snahy dosáhnout většiny uvedených komunikačních cílů pramení některé charakteristické rysy promluv sportovních komentátorů a reportérů. Zejména je to přebujelá metaforičnost či nadměrné užívání přirovnání: *Evě to odsypá; teď to musí vysypat jako uklízečka odpadkový koš; to byla palba jak z kulometu* apod. Být při komentování a popisu sportovní události neustále nápaditý je náročné, proto si komentátoři pomáhají ustrnulými a prefabrikovanými jazykovými prostředky jako např. *byla rychlá na spoušti* (srov. *je rychlý/silný na míči / na puku* apod.). Upozorňování na aspekty sportovní události, které jsou hodny zájmu diváků, si pak sportovní komentátoři v posledních letech ulehčují nadužíváním slova *zajímavý*. Zajímavé je prakticky všechno, v důsledku čehož ovšem přestává být zajímavé cokoli. Rovněž v promluvách, jež zazněly v přenosech z MS v biatlonu, bylo adjektiva *zajímavý* nadužíváno, a to až po výpovědi typu *závod bude zajímavý*, které postrádají jakoukoli výpovědní hodnotu. Vždyť kdo ze sportovních komentátorů či reportérů by prohlásil, že závod či utkání nebudou zajímavé? Že budou nudné, a diváci tedy udělají nejlépe, když vypnou své televizní přístroje a půjdou sami něco dělat?

K dramtizaci promluv jsou vedle obrazného vyjadřování užívány zejména prozodické prostředky: zvýšený a zesílený hlas, zrychlené tempo a rytmizace daná výrazným přízvukováním. V přenosech z Anterselvy je v maximální míře uplatňoval komentátor Jiří Rajman, a to zejména v okamžicích, kdy čeští reprezentanti bojovali o medaili. V těchto momentech používal také dalšího výrazného jazykového prostředku, a sice přímého oslovení závodnic a závodníků rodným jménem, např. *Lucko, přijed', pojd', pojd', pojd'!* (...) *Lucko, jed', jed'!* (...) *Lucko poběžž'!*

Odbornou stránku mluvení o biatlonu pomáhali zajistit experti, většinou se jednalo o bývalé závodníky. Jejich odbornost se projevuje zejména v lexiku, jež sestává z specializovaných výrazů, např. *máza, umydlený, stojka, ležka, cvaky* apod. Mluvčí užívající toho lexika se musí vypořádat zejména s dvěma úskalími: 1. nepřejít do nespisovného projevu, na nějž jsou zvyklí, nemluví-li k veřejnosti, ale jen mezi sebou; 2. nepřekročit míru srozumitelnosti při užívání zmíněné specializované slovní zásoby. V projevech těchto mluvčích je do určité míry tolerovatelné nespisovné tvarosloví, zejména nespisovné koncovky. U stálých spolupracovníků České televize by však mělo jít jen o příležitostná pochybení. Můžeme konstatovat, že zmínění

Ivan Masařík a Vlastimil Vávra, kteří promlouvali v hodnoceném pořadu, užívali spisovnou češtinu, promlouvajíce plynně, bez zádrhelů a patrné námahy a nespisovné koncovky, např. *To je krásný; s Jirkou Holubcovým* apod. se v jejich projevu vyskytly opravdu jen v tolerovatelné míře.

Co se týče udržení míry srozumitelnosti při užití specifické slovní zásoby, zaznamenali jsme i promluvy, při jejichž interpretaci nepoučený divák jistě tápal, například: *z těch osmdesáti procent ten vítr je tak zhruba na dva cvaky; nedožděla ty rány; spadnul mi jeden kalibr; ta zbraň ji nepřijede, jak by potřebovala; snaží se to tam uvíset* apod. Tvůrci přenosu se však velmi snažili o vysvětlování pravidel a rozličných specifických biatlonu (a každé užití specializovaného výrazu není možné vysvětlit). Za tuto snahu je třeba tvůrce pořadu pochválit, protože většinou mohli diváci závody sledovat s porozuměním, bez něž výkony sportovců nelze náležitě ocenit.

O pobavení diváků se nejvíce staral moderátor pořadu, Petr Kubásek, a to nejen neustále nasazeným úsměvem, ale i neutuchající připraveností k vtípkování a vtipným poznámkám. Jak už to v obdobných případech bývá, dařilo se mu to v různé míře, některé poznámky mohly působit až křečovitě (*bude to krásná laskomina k nedělnímu obědu*). U tohoto moderátora jsme také zaznamenali, že má v oblibě poněkud módní slovo *příběh*; např. *k tomu jejímu příběhu, protože ona se trápila; tak nám povězte ten příběh; biatlon nabízí krásné příběhy; Vlastimile, ty jsi zaznamenal jeden zajímavý příběh na sociálních sítích*. Ne vše, co se děje, lze však slovem *příběh* vystihnout (jak snadné by pak bylo psát romány!), těžko lze za příběh považovat například události, při nichž si někdo něco obleče, (ne)vyhraje závod či se zraní.

Rozhovory s aktéry závodů byly vedeny profesionálně a v přátelském duchu. Jednu připomínku k nim však máme: Jakkoli není snadné ptát se sportovců na jejich pocity a prožívání závodu, uvítali bychom, pokud by byly otázky kladeny s větším rozmyslem. Otázky jako *Co se vám teď honí hlavou? Tak jaké je to být mezi dospělými?* či *Je to křest ohněm?* nepovažujeme za smysluplné; nadto odpovědi na ně bývají předvídatelné.

Na závěr se vyjádříme k formě projevů všech mluvčích jmenovaných v prvním odstavci. Všichni dodržují jazykový kodex ČT v tom smyslu, že užívají spisovné tvarosloví, a to s naprostou samozřejmostí a lehkostí, namátkou můžeme uvést tyto příklady: *je to příjemné; není to stejné; je to umydlené; to je neuvěřitelné* (v okamžiku nejemotivnějšího okamžiku celého přenosu); dokonce i *odsypá* (viz výše). Rovněž výslovnost všech mluvčích je velmi dobrá, náležitě artikulují a problémy s porozuměním nezpůsobuje ani výslovnost cizích vlastních jmen.

Členění delších promluv v kratší úseky vždy neodpovídalo syntaktickému uspořádání výpovědí. Toto členění ovšem bylo dáno nejen tím, že by mluvčí nedokázali strukturovat svou promluvu, nýbrž i dalšími aspekty, například tím, že museli reagovat na komunikační partnery či na zobrazování grafiky jako v tomto případě: *My se můžeme koneckonců podívat na čísla PAUZA sledovanosti PAUZA České televize. Průměrná sledovanost světového šampionátu v biatlonu. Nárůst divácké základny PAUZA právě od roku dva tisíce sedm. PAUZA To PAUZA byl právě ten šampionát v italské Anterselvě.*

Shrnutí: Shrňeme-li naše poznatky, můžeme konstatovat, že všichni hodnocení mluvčí užívají spisovnou češtinu, mluví srozumitelně a jejich promluvy jsou v souladu s požadavkem na kultivovanost projevu. Bylo by však také dobré, aby vždy uvažovali nad tím, co vlastně říkají (sdělují) a nač se ptají, jakkoli je to jistě náročné.

27. Český lev

Tradiční přímý přenos z předávání filmových cen Český lev vysílal v březnu 2020 program ČT 1. Předávání cen moderoval stejně jako v roce 2019 Václav Kopta. Přenos trval přibližně 120 minut. V tomto hodnocení se zaměříme na úroveň projevu moderátora a stručně na tematickou výstavbu celého pořadu.

Moderování tradičního přímého přenosu v hlavním vysílacím čase patří bez pochyby mezi nejprestižnější a zároveň nejnáročnější úkoly, se kterými se profesionální mluvčí v televizním prostředí setkávají. Václav Kopta se s tímto úkolem v hodnoceném přímém přenosu vyrovnal na dobré úrovni.

Většina jeho promluv byla přirozeně připravena předem, zdá se však, že promluvy často nečetl, ale pronášel z paměti, s oporou v psaných poznámkách, které měl k dispozici. Zároveň musel reagovat na několik neplánovaných situací, které během přímého přenosu vznikly. Jeho promluvy byly jednak informativní (mimo jiné poskytovaly divákům orientaci v průběhu ceremoniálu, na níž, v případě diváků v sále, například záviselo, zda budou na obsah promluv reagovat předpokládaným způsobem: potleskem, smíchem atd.), jednak měly být rétoricky působivé a často usilovaly o vtipnou pointu.

Předem připravené promluvy pronášel výhradně spisovně, ve spontánním projevu –

včetně například pozdravů – se objevily ojedinělé odchylky především od výslovnostní normy, konkrétně opakovaná redukce samohláskové délky (*víte* místo *víte*, *přatele* místo *přátelé*, *dobry večer* místo *dobrý večer*). Tyto odchylky nepůsobily zásadně rušivě, a navíc korespondovaly se zjevně záměrnou, poněkud neformální, veselou, či přímo bodrou stylizací jeho projevu (která mimo jiné vytvářela potenciál pro komické vyznění některých částí jeho projevu založené na kontrastu k formálnosti ceremoniálu předávání cen).

Z této stylizace podle našeho názoru vyplývala také často přítomná „radostná“ dikce. Jejím projevem bylo například emfatické *r* (značíme jej jako *rrr*) v promluvě 27. *Český lev prrrrávě začíná* nebo zdůrazňování některých pasáží zasílením hlasu a výraznými gesty, například rozpřaženými pažemi (zdůrazněnou pasáž označujeme velkými písmeny): *přichází paní režisérka (PAUZA) HELENA TŘEŠTÍKOVÁ*. S celkovou stylizací projevu souvisí patrně také přítomnost lexikálních prostředků běžných v neformální komunikaci, tedy prostředků stylově kontrastujících se zbytkem promluv (např. *bafnout* ve významu „vzít“ v *bafla brokovnici*). Naopak spíše publicistickou stylizaci připomínají občasná formulační klišé, která jsme zaznamenali. Šlo například o obrat *troufám si tvrdit* nebo oslí můstky jako *musíš si doplnit vzdělání, nám ale doplň jednu důležitou a podstatnou informaci* opakovaně se vyskytující na koncích rozhovorů s osobnostmi, které předávaly ocenění. Ve 120minutovém přímém přenosu je však velmi obtížné se formulačním klišé zcela vyhnout.

O dobré úrovni moderátorského projevu Václava Kopty svědčí také jeho schopnost reagovat na komunikační partnery, a to nejen na osobnosti předávající ocenění, s nimiž během přímého přenosu vedl rozhovory, jež několikrát nabraly zjevně nepředpokládaný spád, ale také na publikum přítomné v sále. Například na počátek svých promluv, pokud je pronášel zároveň s doznívajícím potleskem publika, umisťoval Václav Kopta často pauzu (např. jako v promluvě *Tomu*, (PAUZA) *než se film objeví na plátně, předchází velice komplikovaný proces*). Zahájením promluvy dával najevo, že opět převzal slovo a že ceremoniál bude pokračovat jeho promluvou, zároveň ale předcházel riziku nesrozumitelnosti svého projevu, které by kvůli souběhu s potleskem mohlo hrozit.

K tematické výstavbě celého pořadu bychom chtěli uvést především jeden postřeh. V rámci ceremoniálu byl předán značný počet ocenění, přičemž předání každého z nich představovalo víceméně samostatný tematický celek. Předěly mezi těmito celky byly signalizovány v některých případech explicitními upozorněními v projevu moderátora,

v některých případech implicitně, zobrazením graficky zpracovaného de facto titulku následovaného předtočenou pasáží, obvykle představující jednotlivé nominované (toto pozorování formulujeme na základě televizního přenosu, pojetí předělů prezentované publiku v sále bylo patrně odlišné).

Domníváme se, že v některých případech byl implicitní, grafické, signalizaci předělu věnován relativně omezený prostor, což divákům mohlo znesnadnit orientaci v tematické výstavbě pořadu. V krátce promítnutém titulku bylo například obtížné zaznamenat kategorii ocenění, jehož předání mělo následovat. V jednom případě pak kvůli absenci jasného předělu došlo k nepatřičně působící situaci, kdy po předtočené pasáži vrcholící záběry zobrazujícími ponížení, fyzické napadení a krvácející tvář hlavního dětského hrdiny filmu *Nabarvené ptáče*, následoval krátký (respektive doznívající) potlesk a další úsek promluv Václava Kopty v jeho, s předcházejícími záběry ostře kontrastující, typické veselé, až boдрé stylizaci. (O tom, že situace nastala v důsledku nedostatečného oddělení tematických celků, nikoli kvůli neschopnosti moderátora stylizaci projevu změnit, svědčí podle našeho názoru to, že například v úseku představujícím osobnosti kinematografie, které v roce 2019 zemřely, Václav Kopta stylizaci svého projevu jeho obsahu přirozeně přizpůsobil.)

Závěrečná poznámka se týká textů, které byly součástí titulků a předtočených sestřihů. Zaznamenali jsme v nich typografickou chybu: V názvu dokumentu *Jiří Bělohávek: „Když já tak rád diriguju...“* byly užity uvozovky ve tvaru „“, které kombinují úzus užívání uvozovek v českém („“) a anglickém (“”) pravopise.

Shrnutí: Projev moderátora Václava Kopty byl na dobré úrovni, tvůrcům doporučujeme věnovat větší pozornost jasné signalizaci tematické výstavby přímého přenosu.

Terčín zvířecí svět

Pořad *Terčín zvířecí svět* vysílal ve sledovaném období program *Děčko* v pátek odpoledne. Jde o krátký (jedno vydání trvá přibližně 14 minut) zábavně-vzdělávací magazín, který se zabývá chovem domácích zvířat a částečně také životem zvířat ve volné přírodě. V pořadu pravidelně promlouvají tři dětské protagonisté, Veronika Valíčková (Terka), Lucie Malingerová (Lucka) a Otto Dušek (Inža). V tomto hodnocení se zaměříme na jejich projev. Hodnocení bere v úvahu

také vydání pořadu, která byla odvysílána ve sledovaném období, ale byla natočena dříve.

Pořad Terčin zvířecí svět je stylizován jako videoblog, který natáčí přibližně 12letá dívka Terka spolu se svým psem Quidem a chameleonem Karlem, do jejího blogu „přispívají“, tedy v různých částech či rubrikách pořadu vystupují, také podobně staří Lucka a Inža. Přiměřeně věku protagonistů a videoblogové stylizaci pořadu se v něm vyskytuje řada slangových a generačně typických výrazů; v řadě případů jde o výrazy převzaté (*tutoriál, prenk, ideálek, cool, mega velkej*, ale například *také být s něčím v pohodě*). Ve většině případů nepůsobí tyto výrazy v projevu protagonistů nepřirozeně a předpokládání diváci pořadu nemají patrně potíže jim porozumět. Ke zvážení tvůrcům dáváme jen užití expresivního přídavného jména v hodnotící formulaci *blbý znamení*.

Protagonisté pořadu pronášeli jednak sice zjevně předem připravené, ale před kamerou více méně spontánně formulované promluvy, jednak promluvy, které mimo záběr četli; v některých dílech vedli někteří z nich krátké rozhovory s respondenty, buď podobně starými dětmi, které například chovají zvířata, nebo dospělými odborníky. V promluvách pronášených před kamerou užívali všichni nespisovné jazykové prostředky, konkrétně obecnou češtinu (*ňák, velkej labrador, sypký krmení, za váma* a podobně), která je pro ně patrně „rodnou“ varietou češtiny. Výskyt spisovné češtiny byl v těchto promluvách zcela okrajový a většinou byl spojen se snahou o určitý komický efekt (*smíšený tým psů a dívek zahajuje trénink*). Naopak ve čtených promluvách užívali všichni výhradně češtinu spisovnou ([pták] *odchovaný z vajíčka* apod.).

U všech tří protagonistů je třeba ocenit úroveň projevu, především jejich orientaci v obsahu promluv, která je v podstatě na úrovni očekávatelné od dospělých profesionálů. Ve čtených i spontánních promluvách se vysoká úroveň všech mluvčích projevuje tím, že je v souladu s obsahem přesně a velmi přirozeně intonačně člení a různými výrazovými prostředky jsou schopni ztvárnit i jemné významové nuance, například ironii.

Shrnutí: Úroveň projevu všech protagonistů hodnoceného pořadu je na velmi vysoké úrovni.

Kouzelná školka

Kouzelná školka je pořad určený dětem předškolního věku, který je každý všední den vysílán na

programu Děčko. Pořad je tvořen jednak pohádkami či seriály, jednak krátkými moderátorskými vstupy. Na ně je naše analýza zaměřena. Ve sledovaném období se na jednotlivých dílech Kouzelné školky podíleli mluvčí, kteří propůjčovali hlasy loutkovým postavám: Lucie Černíková (Fanyňka), Tomáš Juříčka (František) a Pavel Tesař (Filípek), a herci přímo ve studiu: Jitka Molavcová, Magdalena Reifová, opět Lucie Černíková, Michal Nesvadba, Filip Cíl a Matouš Zah.

Pro všechny mluvčí obecně platí, že užívají spisovnou češtinu. Tato varieta češtiny je podle našeho názoru pro tento typ pořadu ideální. Odchytky od spisovné češtiny jsme zachytili skutečně jen výjimečně, tvarosloví obecné češtiny se objevilo třeba v závěrečném vstupu Matouše Zaha: *krásný ovečky, jako živej aj.*, ovšem i tento mluvčí jinak užívá tvarosloví češtiny spisovné. V jednom případě došlo k tomu, že v dialogu plyšové hračky, Františka, jemuž propůjčuje hlas Tomáš Juříčka (TJ), a právě Matouše Zaha (MZ), se spisovná a obecná čeština dostaly do kontaktu:

MZ: *podivej krásnej barevnej šneček*

TJ: *a usměvavý šneček*

Odchytky od spisovné češtiny jsme v ojedinělých případech zaznamenali ještě u Michala Nesvadby: *musim* (místo *musím*) a *z mým autem* (místo *s mým autem*), Pavla Tesaře (Filípek, plyšová loutka): *protože jí ještě neznám* (místo *protože ji ještě neznám*) a Filipa Cíle: *seš* (místo *jsi*). Zopakujme ale, že tyto odchytky jsou v pořadu Kouzelná školka skutečně výjimečné.

Všichni mluvčí mluví v přiměřeném tempu, s vhodnou intonací a zřetelně vyslovují. Slovní zásoba je dobře volena s ohledem na dětské diváky. Můžeme tedy říci, že pro předškolní děti jsou mluvčí v Kouzelné školce dobrými řečovými vzory. K tomu námátkou uvedme pečlivou výslovnost stejných souhlásek na hranici slov: *o tom mluviš* (T. Juříčka) nebo umístování rázu (ráz značíme ?) na hranici slov, z nichž jedno končí a druhé začíná samohláskou: *opatrný ?a poslouchat* (L. Černíková), *poslali ?obrázek, hasičské ?auto* (F. Cíl), *babské ?ucho* (M. Reifová) nebo před slovem začínajícím na samohlásku: *ot ?Aničky*, tj. od Aničky (M. Zah).

V jednom pořadu byla pozornost věnována různým výslovnostním podobám slova *velbloud*. Děti se nevtíravou formou dozvěděly, že výslovnost *vemlbloud* je chybná, zatímco

velbloud správná. Do jazykové analýzy snad může patřit ještě poznámka o mluvení pod vodou, kterého se v jednom z dílů ujal F. Cíl (ve studiu samozřejmě skutečná voda nebyla). F. Cíl „pod vodou“ mluvil poměrně dlouhou dobu, aniž by mě jakékoli problémy s výslovností, dýcháním apod. To však samozřejmě ve skutečnosti možné není.

Shrnutí: Všichni mluvčí v pořadu Kouzelná školka bez problémů užívají spisovnou češtinu, pečlivě vyslovují, a jsou tak pro diváky předškolního věku dobrými řečovými vzory.

Máte slovo

Máte slovo je hodinový pořad vysílaný na kanálu ČT 1, jehož hlavní tváří je již dlouhá léta zkušená moderátorka Michaela Jílková. Právě na její jazykový projev je naše analýza zaměřena. Moderátorka povětšinou užívá tvarosloví spisovné češtiny, od něj jsme zachytili skutečně jen nečetné odchylky: *ty procenta, neuživěj*, stejně tak od náležité výslovnosti: *řikám, není, nevím*, (krácení samohlásky), *diváci:, divadla:, že:, se:, vlastně:* (dvojtečka označuje dloužení samohlásky někdy přecházející v hezitaci, viz dále), *tagle* (záměna kh → g), *dyk* (tj. *vždyť*, vynechání a záměna souhlásek) a zmiňme ještě znělou výslovnost předložky *s* v případě, kdy by měla být neznělá (tj. mělo by zaznít *s*, nikoli *z*): *z rouškou*.

Zastavme se nyní u způsobu moderování. Moderátorka klade svým hostům dotazy, předává a odebírá jim slovo; prakticky v každé chvíli je to ona, kdo rozhoduje o tom, kdo právě bude mluvit. Zaznamenali jsme (nikoli ojedinělý) případ, kdy se host snažil vzít si slovo, ovšem moderátorka mu to neumožnila:

host O. Kepka: *Můžu k tomu poznámku jenom?*

moderátorka: *Ne.*

host O. Kepka: *Dobře.*

Uvedený příklad dokazuje, že je to skutečně moderátorka, kdo rozhoduje o tom, kdo právě „má slovo“. Může jít samozřejmě o promyšlený záměr režie pořadu, který moderátorka naplňuje.

Ve sledovaném období byla situace v pořadu *Máte slovo* specifická tím, že (v souladu s vývojem epidemiologické situace) v některých dílech publikum zcela chybělo či bylo tvořeno

jen velmi omezeným počte diskutujících. Zřejmě to vedlo tvůrce pořadu k tomu, že moderátorka svým hostům kladla dotazy blíže nespecifikovaných diváků. Tyto dotazy moderátorce někdy v průběhu pořadu (živého vysílání) předával asistent. O tom, jak vypadala písemná podoba těchto dotazů, bohužel nemáme žádnou informaci. Domníváme se však, že dotazy mohly být pro moderátorku připraveny pečlivěji. Jejich přečtení totiž mělo např. tuto podobu (symbolem *a* označujeme samohlásku, jejíž výslovnost se pohybuje mezi *e* a *a* a která obvykle slouží jako tzv. hezitační zvuk naznačující, že mluvčí z různých důvodů váhá s pokračováním výpovědi, *a* s dvojtečkou označuje delší hezitační zvuk): *Vážení já bych jenom protože a ty problémy a opravdu lidí ekonomické přibývají a dost často se: a: objevuje a: dotaz že: a: já bych se obrátila na pana docenta abyste to divákům vysvětlil.* Nebo obdobně (tečka v závorkách značí pauzu): *Ten dotaz zní tam že třeba tady máme další dotaz (.) jo že máte přece jako OSVČ těch dvacet pět tisíc korun (.) no a tady je: umíte si představit jak žijí běžní lidé.* Jistě by bylo možné, aby moderátorka z přinesených poznámek např. přečetla: *Pane docente, vysvětlete, prosím, přibývající ekonomické problémy, resp. Jako OSVČ máte dvacet pět tisíc korun. Umíte si představit, jak žijí běžní lidé?* Její projev by působil mnohem kultivovaněji.

Zastavme se ještě u zmíněných již hezitačních zvuků. Ty celkem běžně doprovázejí nepřipravené rozhovory, ale slyšíme je i z mediálních nečtených textů. U moderátorky pořadu *Máte slovo* se hezitace objevují rovněž běžně a někdy se na malém prostoru setkávají ještě s dalšími jevy, které se podílejí na celkově nižším stylovém vyznění jejího projevu. Vezměme tento příklad (↑ značí stoupnutí hlasem): *A není to o nedostatku vůle (.) jenom abychom zdůraznili že tím si právě narušíte ten metabolismus jo↑ že a a tak to je také ve veřejnosti že vlastně: že jo pane Magnusku že když jednou zhubnu (.) tak si to mám udržet* (hostem pořadu, jehož tématem bylo hubnutí, byl také režisér Tomáš Magnusek). Daný příklad ukazuje nejen užití hezitačních zvuků, ale také slova *jo*, které moderátorka poměrně často užívá se stoupavou intonací v členicí funkci, a slova *vlastně*, které užívá nejpravděpodobněji v tzv. přípravné funkci (mluvčí se rozmýšlí, jak bude pokračovat). K těmto výrazům lze připočítat ještě *takže*, *jakoby*, *teda*, *jako*, které jsme v moderátorčiných vstupech rovněž zachytili (viz třeba: *Tak pane Nováku za kolik z pole tak víte co jako kdybyste mi udělal dobrou cenu jo↑ je kvěťák*).

Kumulace těchto jevů může někdy bohužel vést k tomu, že projev hosta působí ve výsledku kultivovaněji než projev moderátorky. Extrémním příkladem bylo předávání slova hostovi (hudebníkovi Z. Horváthovi), který byl jedním ze dvou lidí tvořících publikum (slovy

moderátorky tam byl *za občany*), moderátorka tedy k němu byla po většinu pořadu otočena zády. Předala mu slovo již tím, že se k němu obrátila čelem a pokynula rukou. Host si tedy vzal slovo hned po jejím gestu. Moderátorka však ještě předávání slova komentovala slovně. Výsledkem byla jejich souběžná promluva (úseky pronesené dvěma mluvčími zároveň jsou v hranatých závorkách):

Moderátorka: *[no (.) tak ə ə (.) jo za občany jo]*

Host Z. Horváth: *[víte co mi leží na srdci pořád]*

Ještě učinme poznámku k sms zprávám, které se objevují po celou dobu pořadu na obrazovce ve spodním proužku. O autorech těchto textů (stejně jako o autorech dotazů zmíněných výše) bohužel nemáme žádné informace. Ve zprávách se někdy objevují hrubé pravopisné i gramatické chyby či výrazy expresivní. Ponechání těchto textů v původní podobě patří pravděpodobně také k záměrům režie pořadu. Namátkou se objevily tyto sms zprávy (za pozornost mimo jiné stojí, že se v nich objevuje oslovení *vážení*, které běžně užívá také moderátorka, dále to, že jednotliví pisatelé na sebe reagují): *Pane vy jste byl asi zamrazen, a teď jste se vzbudil, že posíláte umělci do JZD. Teď už můžou tak maximálně zbyrat řepku Babišovy; Se divím že tu nic neroste, vždyť ti naši borci pohnojili co se dalo; Až nebudou moci opilci chlastat pivo za pivem; pak teprve nastane totální období sucha; Chytrá karanténa je k ničemu, když jsou blbí lidi.* Jedna ze zpráv zůstala pravděpodobně nedokončena (končí čárkou): *Vážení, považte, umělec může dělat skladníka, ale může skladník,* Dáváme tvůrcům pořadu ke zvážení zodpovězení otázek: Jakou informaci tyto texty přinášejí? Jaká je jejich funkce v celku pořadu? Sms zprávy sice souvisejí s probíraným tématem, neplatí však, že by přímo tyto texty moderátorka či hosté nějak komentovali, hodnotili.

Shrnutí: **Michaela Jílková je zkušenou moderátorkou, která je s pořadem *Máte slovo* bytostně spjata. Dáváme tvůrcům pořadu ke zvážení, zda by se v jejím projevu nemohly redukovat hezitační zvuky, členicí výraz *jo* a přípravné výrazy *vlastně, jakoby, takže, teda, jako*. Dále by bylo možné jazykově upravovat a možná i pečlivěji vybírat sms zprávy, které se na obrazovce objevují v průběhu celého pořadu ve spodním proužku.**

Všechno, co mám ráda

Pořad Všechno, co mám ráda vysílal ve sledovaném období ve čtvrtek dopoledne program ČT 1. Jde o „lifestylový hobby magazín pro moderní a sebevědomé ženy“, jehož jedno vydání trvá přibližně 30 minut. V tomto hodnocení se zaměříme na úroveň projevu Evy Čejkové, která v pořadu ve sledovaném období nejčastěji promlouvala, souhrnně na projev dalších profesionálních mluvčích, které v pořadu vystupovaly (zaznamenaly jsme výhradně ženy), a také na obsahovou výstavbu hodnoceného pořadu a formulační stránku promluv, které v něm ve sledovaném období zaznívaly.

Na úvod musíme konstatovat, že magazínům, které se věnují vaření, zahradničení či výrobě dekorací do domácnosti, se v našich hodnoceních věnujeme pravidelně. Pořad Všechno, co mám ráda se od většiny z nich však podstatně odlišuje. Charakterizuje jej totiž skutečnost, že spíše než na zprostředkování konkrétních návodů na vyjmenované a další činnosti, se zaměřuje na zprostředkování celkové inspirace k činorodosti a dobrého pocitu z tvořivých činností, možná dokonce i určité vize ženství, která činorodost a pozitivní přístup zdůrazňuje. Z této charakteristiky vyplývá řada aspektů jazykové stránky hodnoceného pořadu, a budeme se k ní proto v hodnocení vracet.

Se specifickým pojetím lifestylového či hobby magazínu jednoznačně souvisí role profesionálních mluvčích, které jsou v jeho webové prezentaci označeny jako „moderátorky“. Na místě by však možná byla i jiná označení, například „hrdinky“, protože jejich promluvy jsou intenzivně stylizovány tak, že promlouvají „za sebe“, a jednotlivá vydání pořadu jsou často prezentována jako určitý „příběh“, například příběh čekání na návštěvu kamarádky, které „hrdinka“ zaplňuje různými činnostmi.

Mezi prostředky individuální stylizace promluv moderátorek patří mimo jiné až nápadně časté autobiografické poznámky, které jsou do jejich promluv zakomponovány (např. přisouzení citátu v promluvě *Důvěřuj, ale prověřuj, jak říkal vždycky děda* nebo krátká vyprávění typu *když jsem byla malá, ujíдалa jsem mamince... apod.*). Se značným důrazem na tuto stylizaci souvisí také to, že jednotlivé činnosti, jež jsou v pořadu zobrazovány, prezentují moderátorky jako svůj (dlouho plánovaný či momentální) nápad, a to promluvami jako *už když jsem látku kupovala, věděla jsem, že z ní bude pončo a že je to barva, která nesmírně sluší Martině* na počátku záznamu šití ponča nebo *v lednici mám slaninku, tak si udělám muffiny* na počátku záznamu

přípravy pečiva.

Na kvalitě projevu moderátorek tak v hodnoceném pořadu spočívá značná váha. Týká se to nejen jazykového jejich promluvy, ale také jejich ztvárnění de facto činoherního, které je často nutné k tomu, aby promluvy zapadly do „příběhu“ jednotlivých dílů. V jazykové oblasti, která je předmětem našeho hodnocení, promluvy charakterizuje fakt, že jsou ve většině případů zjevně připraveny předem (jde o monology a dialogy s předem domluveným průběhem, někdy obsahující úvahové pasáže, například o názvech měsíců nebo sousedských vztazích). Ve všech typech promluv se moderátorky snaží promlouvat spisovně (opakovaně jsme zaznamenali dokonce spisovné prostředky z nejvyšší stylové vrstvy jako tvar *utěšuji se* nebo *již*). Odchylek se moderátorky dopouštějí především v oblasti výslovnosti (*vajčka* místo *vajíčka*, *vim že* místo *vím že*, *eště* místo *ještě*), méně často v tvarosloví (*no napadly mě takový malý hezký roztomilý naušničky* místo *takové malé roztomilé náušničky*) a dalších oblastech. Poněkud zbytečnou pozornost na sebe poutají promluvy, v nichž se spisovné a nespisovné prostředky kombinují, aniž by pro to byl zjevný důvod. Zaznamenali jsme i kuriózní případ kombinace spisovné koncovky, dokonce z nejvyšší stylové vrstvy, a nespisovné podoby kořene, tedy kombinace spisovného a nespisovného prostředku v rámci jednoho slovního tvaru, a to *omeji* (místo *omyji*, případně *omyju*). Můžeme však konstatovat, že v projevu Evy Čejkové, která v pořadu promlouvá nejčastěji, se tento jev vyskytuje jen ve velmi malé míře.

S výše popsaným důrazem na zprostředkování inspirace a pocitů spíše než konkrétních návodů a dalších informací podle našeho názoru souvisí také některé aspekty obsahové výstavby hodnoceného pořadu. Velmi markantní je skutečnost, že je v něm silně potlačena návodnost či návodovost, která je pro obsah jiných podobných pořadů typická. V promluvách moderátorek rysy návodu ve sledovaném období téměř zcela chyběly (odborníci, jejichž přítomnost je v podobných magazínech rovněž typická, v hodnoceném pořadu vystupovali jen zcela okrajově). Moderátorky to, jak se co dělá, spíše ukazovaly nebo velmi obecně popisovaly. Na základě promluvy jako *látku jsem si našasila a teď už ji jenom sešiju*, je však předváděnou činnost možné zopakovat jen velmi složitě, protože nezmiňuje řadu podstatných detailů. Do určité míry návodné mohly být tedy spíše záběry na to, jak moderátorky vaří, šijí a podobně, případně soupisy potřebných surovin, které se objevily na konci některých pasáží zachycujících přípravu pokrmů. Platí však stejná poznámka jako pro popisné komentáře: návodnost je v obou případech omezená množstvím detailů, které je možné v záběru nebo velice rychle promítnutém grafickém přehledu

uvést.

Zdá se tak, že pořad počítá s diváky, kteří postupy uvedených činností sami znají nebo je nezajímá primárně návod na konkrétní činnost, ale něco jiného. Jak jsme naznačili, mezi tematicky podobně zaměřenými pořady je tento způsob obsahové výstavby výjimečný, odpovídá-li však uvedené vyznění obsahové výstavby jejich záměru, jde o zcela legitimní volbu tvůrců pořadu.

Za velice nešťastné však považujeme, že patrně záměrně nízká informační hodnota promluv, které v pořadu zaznívají, je dále snižována různými formulačními nedostatky, které jsme v nich opakovaně zaznamenali. Za všechny uveďme jednu ilustraci: Zcela nejasný je nám například smysl promluvy *budu šít koše na tříděný odpad které naložím do auta a budou vypadat hezky třeba na hračky nebo nějaké ruční práce a nebo také samozřejmě na špinavé prádlo* (kvůli nejasným syntaktickým vztahům v promluvě do jejího přepisu záměrně nedoplňujeme interpunkci). Dokážeme z ní vytušit, že moderátorka bude šít koše, které je možné užívat na ukládání různých předmětů. Proč je však bude nakládat do auta a souvisí to nějak s tím, jak budou vypadat?

Shrnutí: Projev moderátorek pořadu je až na občasné neopodstatněné užívání nespisovných jazykových prostředků na přijatelné úrovni. Tvůrcům však doporučujeme věnovat zvýšenou pozornost formulační kvalitě promluv, které v pořadu zaznívají.